

SANTRAL İHALELERİNDE GECİKME SÖZ KONUSU DEĞİLDİR

Behçet YÜCEL

Sayın Bakanım, sayın konuklar, sayın meslektaşlarım. Elektrik Mühendisleri Odasının düzenlemiş olduğu ve yurdumuzun elektrik enerjisi sorunlarının ve çözüm yollarının tartışılacağı bu teknik kongrenin hayırlı ve başarılı olmasını dileyerek sözlerime başlıyorum. Bizlere ışık tutacak bu toplantıyı düzenledikleri için de Odamız yöneticilerine teşekkürlerimi sunarım. Bilindiği gibi bu yılın ekim ayında Türkiye Elektrik Kurumu 5. hizmet yılını tamamlamış bulunuyor. Geçtiğimiz 5 yılda elektrik sektöründe hiç de küçümsenmeyecek ölçüde bir gelişme olduğu kuşkusuzdur. Örneğin Türkiye Elektrik Kurumunun kuruluş yılı olan 1970 ile 1975 arasındaki

bu 5 yıllık arada kurulu gücümüz 2285 megavattan 3968 megavata, üretimimiz 8,6 milyar kilovatsaatten 15,5 milyar kilovatsaate yükselmiş, 10 bin km. civarındaki her gerilimden yüksek gerilim hatları 25 bin km.'ye ulaşmış ve 5518 köy elektrik tesisi işletmeye açılmış, elektrikli köy sayısı 6900'e yükselmiştir ki bu rakam mali yıl itibariyle 7200 olacaktır.

Önümüzdeki 6 yıl içinde peyderpey işletmeye girecek linyit ve su kaynaklarına dayalı 4500 megavatlık üretim tesisleri ele alınmıştır. Kurumumuzun 5 yıl içinde gerçekleştirdiği işleri gösterir daha bir çok rakamsal değer vermek mümkündür.

Bütün bu gelişmelerde çeşitli kuruluşlar tarafından yürütülen elektrik ile ilgili işlerin Türkiye Elektrik Kurumunun kuruluşundan sonra tek çatı altında toplanmasının büyük payı vardır. Bunları söylemekle TEK Kurumunun çıkmasıyla elektrik enerjisiyle ilgili işlerin tamamını kökünden halledilerek her şeyin mükemmel hale geldiğini iddia etmek istemiyorum. Aksine sanayimizdeki gelişme hızının artması, toplumumuzdaki yaşam düzeyinin yükselmesi sonucu problemlerimizin boyutları büyümüş, kurumumuzun imkanları zaman zaman ihtiyacın gerisinde kalmak gibi sıkıntılara düşmüştür.

Bugün bu 5 yıllık tecrübe sonucu problemlerimizi ve çözüm yollarını daha bilinçli bir şekilde biliyor, buna göre çalışmalarımızı yönlendirmiş bulunuyoruz. 5 yıllık faaliyetlerimizin bize kazandırdığı tecrübelerin ışığı altında bazı problemleri ve görüşlerimizi arz etmek istiyorum. Bugün enerji ile ilgili ülkelerin en güncel sorunları haline gelmiş, eriştiği boyutlar bakımından devlet başkanları düzeyinde çözüm aranır olmuştur. Bu bakımdan benim burada elektrik enerjisi ile ilgili olarak belirtmeye çalışacağım sorunları diğer enerji türlerinin sorunlarından ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu sebepten öncelikle ulusal düzeyde enerji konularında uyumun daha da kuvvetlendirilmesi gerektiğini belirtmek isterim.

Türkiye Elektrik Kurumunun kuruluşundan bugüne kadar TEK Kurumunun gerekçesinde belirtilen amaca uygun olarak Türkiye ölçüsünde özellikle dağıtım faaliyetlerinde bir bütünlük kurulamamıştır. Şunu kesinlikle ifade etmek isterim ki, yakın bir gelecekte alınan tedbirlerle üretim problemlerinin halledilmesine karşın özellikle büyük şehirlerde dağıtım yetersizliği büyük sorunlar yaratacak düzeye gelmiş olacaktır. Bu bakımdan konuyla ilgili tedbirlerin hemen saptanması ve geç kalınmadan gereğinin yapılması hayati önem taşımaktadır. Herhalde kongrede bu soruna ışık tutacak tartışmalar yapılacaktır.

1975 sonu itibariyle yurdumuzda elektrikten yararlanan nüfus oranı % 45 dolayındadır. Bu yıl kişi başına düşen elektrik enerjisi 390 kilovatsaat olmuştur. Uygarlığın ve kalkınmışlığın bir ölçüsü olarak kabul edilen bu tüketim değeri sadece sanayileşmekle değil, tüm nüfusun elektrikten yararlanmasıyla bir mana ifade edebilecektir. Bu bakımdan nüfusumuzun % 60'ının yaşadığı 36 bin köyden ancak Z 19'unun elektrikten yararlanması kırsal alanın elektrikleştirilmesine verilmesi gereken önemi göstermektedir.

Bu nedenle 1976 yılı programında hükümetimizin direktifine de uygun olarak yılda 2500 köyün elektrikleştirilmesinin hedefi olarak seçmiş bulunmaktayız. Yine hükümetin programında yer alan ve tasarısı yüce meclislere sevk edilen katılım payının kaldırılmasıyla ilgili tasarının kanunlaşması bu hedefe varmayı daha da kolaylaştıracaktır. Sayın konuklar ulusal elektrik enerjisi sorununun en rasyonel ve mümkün olan çözüm yöntemi memleketimizde ağır elektroteknik makineleri üretecek bir sanayi kesiminin kurulması ve bu makinelerin yurt içinde gerçekleştirilmesinden ibarettir.

Görüş ve kanaatimizi bu noktaya kadar getiren olaylar, kaynağını, elektrik enerjisi ihtiyacının her sene geometrik olarak büyümesi gerçeğinden almaktadır. Filhakika kurumumuzca yapılmış olan hesap ve araştırmalara göre Türkiye'de 1980'lerin başlangıç yıllarında her yıl yaklaşık 1000 megavat ek bir kurulu gücün hizmete girmesi icabedecektir. 1985'den sonra ise yıllık ek kurulu güç ihtiyacınının 1500 megavat olacağı ve bunun da 1990'da 2000 megavata yükseleceği anlaşılmaktadır.

Öte yandan yine başka bir bakış açısından yapmış olduğumuz hesap ve incelemeler şu ilginç kurala kesinlikle uyulması zorunluluğunu ortaya koymuştur. Bir ülkede elektrik enerjisi ihtiyacınının karşılanması dinamik bir görevdir, yani büyüyen elektrik ihtiyacı için çoğalan

elektrik tesislerine ihtiyaç vardır. Bu nedenle bir ülkede inşa halindeki elektrik santrallarının toplam kurulu gücüyle, işlemekte olan santralların toplam kurulu gücü arasında belli bir oranın korunması gerekmektedir. Bu oranın ülkeye zaman zaman değiştiği ve ancak elektrik enerjisi sanayinin düzenli bir biçimde çözümlenmiş olduğu hiç bir ülkede hiç bir zaman % 50'nin altına düşmediği görülmüştür. Türkiye için bu oranın ne olması gerektiği titizlikle hesaplanmış ve neticede memleketimizdeki inşa halindeki toplam santral kurulu gücünün çalışan santralların toplam kurulu gücünün % 66'sının altına düşürülmemesi lazım geldiği sonucuna varılmıştır. Çok kısa olarak ifade etmeye çalıştığım bu gerçekler Türkiye'nin hızla büyüyen elektroteknik ve elektromekanik makine teçhizat ihtiyacıyla karşı karşıya olduğunu kanıtlamaktadır. Bu makine teçhizatlarının yurt dışından ithaline devam edilmesi olanağı hemen hemen yok gibidir. Çünkü bunların ilerlerdeki yıllarda Türk lirası ve döviz olarak bedeli artık

milyarlar mertebesini de aşarak yüz milyar mertebesine çıkacağı anlaşılmaktadır. O halde ülkemizin elektrik enerjisi üretiminde ve dağıtımında gerçekleştirilmesi gereken büyük sıçramaların gerekli ağır elektroteknik teçhizatı bundan böyle ancak yurt içinde kuracağımız ağır elektroteknik makine ve teçhizat sanayi sayesinde yani ulusal ekonomiye ve endüstriye dayalı bir yöntemle temin edilebilecektir.

Bu yolda atılmaya başlanan adımları memnuniyetle izliyor, kurum olarak bize düşeni yerine getirmeye gayret ediyoruz. Sayın konuklar, ulusal elektrik sisteminin 1977 yılı sonuna kadar ülkemizdeki bütün il merkezlerine uzanmasından sonra, dağıtım tesislerinin gelişebilmesi için bölgesel planlama daha büyük önem ve etkinlik kazanacaktır. Bunun sonucu bütün yerleşme noktalarını enterkonnekte sisteme bağlamanın yanında daha ekonomik olacak küçük hidrolik santralların da geliştirilmesi kaçınılmaz bir husus olacaktır.

Bu bakımdan çok maksatlı ve büyük hidrolik tesislerin dışına çıkılarak küçük ve orta güçlü su santrallarının yapılmasını hem dağıtım planlaması hem de kaynakların değerlendirilmesi yönünden faydalı görüyoruz. Kurumumuz yatırım programında yer alan tesislerin gerçekleştirilmesiyle, 1975 sonunda 15,5 milyar kilovat saat olan elektrik enerjisi üretimi 1977 sonunda 22 milyar, 1982'de 39 milyar, 1987'de de 63 milyar kilovat saate yükselecektir. Şunu da bu arada belirtmek isterim ki 1980'lerde fuel-oil'e dayalı üretim % 10'unda altına indirilmiş olacaktır. Üretimin bu artışını sağlamak üzere sadece linyit ve su kaynaklarına dayalı 1976'da Tunçbilek B1, 1977'de Tunçbilek B2 ve Seyitömer 3, 1978'de Hasanşuğurlu, 1979'da Soma, Yatağan, Çayırhan, Afşin-Elbistan'ın 1 ve 2. grupları, Keban 5-6, 1980'de Afşin-Elbistan'ın 3. ve 4. grupları, Kangal ve Çatalağzı santralları işletmeye alınacaktır.

Bu santrallar planda öngörülen tarihlerden daha önce belki de servise gireceklerdir, ihalelerin gecikmesi de bahis konusu değildir. 1980'den sonra sırasıyla Aslantaş, Oymapınar, Karakaya, Gölköy ve Karababa hidrolik santrallarıyla Afşin-Elbistan'ın 2. bölümü, Orhaneli ve Çan termik santralları elektrik üretimi enerjisinde büyük ağırlığı olan projelerdir.

1983 yılından sonra yüksek güçlü nükleer santrallar ikiye yıl aralıklarla elektrik sistemimizde yer alacaklardır. Kurumumuz bünyesinde en mükemmel bir biçimde örgütlenmiş olan nükleer enerji dairesi bu amaca yönelik çalışmalarında bir hayli mesafe almış bulunmaktadır. Sayın konuklar geçmişten aldığımız tecrübeler ile bu projelerin gerçekleştirilmesinde daha etkin bir çalışma yöntemi sağlanarak sanayimizin ve sosyal hayatımızın gelişmesinde bir alt yapı unsuru olan elektrik enerjisinin sağlanmasında bir dar boğaz yaratılmamasına özen gösterilecektir.

Kongrenin hayırlı ve başarılı olması dileklerimi tekrarlar hepimize saygılar sunalım.